

Juryrapport 2021

De Loep 2021

“Jullie hebben maar geluk in Nederland, met die Toeslagenaffaire!”

Dat verzuchtte een Vlaamse collega in de jury bij het bespreken van de zoveelste uitstekende onderzoeksjournalistieke productie van RTL en Trouw over dit onderwerp. Voor het derde jaar op rij bogen we ons in de jury over heel interessante bijdragen over de Toeslagenaffaire.

Voor een buitenstaander is het moeilijk te begrijpen hoe fout en knullig de Nederlandse belastingdienst werkt en hoe de politiek faalt om het probleem op te lossen.

Natuurlijk is zo'n uitspraak ook een journalistieke afwijking. Als er iets heel ergs gebeurt, of als je iets heel schandaligs ontdekt dan is je reactie als burger: 'schande', maar als journalist denk je: 'prachtig'! Dat wordt een mooi verhaal.

Maar ik ben bang dat er meer aan de hand is.

Datzelfde jurylid zei ook dat hij vroeger best een goed beeld had van Nederland. In Vlaanderen weten ze overal een puinhoop van te maken, wie precies de overheid is, of waar die is, is zelfs voor een goede onderzoeksjournalist soms moeilijk te vinden, maar in Nederland is het bestuur, dacht hij, fatsoenlijk geregeld.

En toen ging hij in de jury van de Loep zitten.

Alleen al dit jaar betekent dat dat hij heeft gelezen hoe het ministerie van VWS mondkapjes koopt bij een BN-er die nog nooit eerder een mondkapje op heeft gehad, hij is zelfs de grootste klant van het ministerie, en ze hadden niet in de gaten hoeveel hij daarmee verdiende. Dan heb je een kabinet dat vergadert over hoe ze informatie over de Toeslagenaffaire geheim zullen houden voor de Tweede Kamer en de ministers vragen zich gezamenlijk af hoe dat ene Kamerlid 'gesensibiliseerd' kan worden. Bij een van de grotere partijen blijkt een Kamerlid zijn eigen bewaking te regelen en in natura te betalen door af en toe zijn ex-vriendin aan de bewakers uit te lenen. Voor de partijleider is dat geen reden om zijn vertrouwen in dat Kamerlid op te zeggen. Die partijleider, en toevallig ook het enige lid van deze partij, legt de krant vervolgens onder in de kattenbak. Sportwedstrijden worden op grote schaal gefixt. De Coördinator Terrorismebestrijding houdt op eigen houtje burgers in de gaten met nep-accounts. Vluchtelingen worden Nederland uitgezet naar Soedan om daar gemarteld te worden. Telefoontjes worden in Nederland afgeluisterd met instemming van Huawei die in het hart van KPN blijkt te zitten. En oh ja, die Toeslagenaffaire die krijgen ze maar niet gefixt in Nederland, daar zijn ze zo onhandig mee dat het er zelfs op lijkt dat een aantal Bulgaren waarmee de hele fraudezaak op de agenda kwam, nu ook voor compensatie in aanmerking lijken te komen!

En dan heb ik het alleen nog over inzending van dit jaar!

Ik ben bang dat het Vlaamse jurylid gelijk heeft.

Je ziet in Nederland de kwaliteit van het openbaar bestuur achteruit hollen. Onderwijs, woningmarkt, gezondheidszorg, bestuurscultuur, de politiek zelf, welk onderwerp je ook bekijkt, het is de afgelopen jaren slechter geworden.

Ik ben bang dat eenzelfde tendens zich aftekent in Vlaanderen.

Maar, en nu komt er iets hoopvols, dat geldt niet voor ons, voor de onderzoeksjournalistiek. Dat vermoedde ik al langer maar na vijf jaar jurywerk weet ik het zeker, en ik heb het ook al vaker gezegd, we leven in de Gouden Eeuw van de onderzoeksjournalistiek. De hoeveelheid en de kwaliteit van de inzendingen uit Nederland en Vlaanderen is indrukwekkend. Ook dit jaar weer.

Het is belangrijk om dat te constateren. Naast het Openbaar bestuur en de politiek, naast de wetgevende en de uitvoerende macht en de rechtspraak, zoals de scheiding der machten geregeld is, daarnaast heb je nog een macht: de onafhankelijke journalistiek. We mogen blij zijn dat die in Nederland nog wel goed functioneert.

Ons werk is belangrijk, collega's.

Dan wat informatie over de Loep.

Dit jaar hebben voor het eerst een longlist gemaakt. Dat maakt het mogelijk om veel meer producties in het zonnetje te zetten. En zelfs op die longlist ontbreken nog een aantal hele mooie producties. Want de kwaliteit van de 100 inzendingen was weer hoog.

Ik zeg het nu voor de vijfde keer, ik wil alle genomineerden van harte feliciteren met hun nominatie. Het is echt een knappe prestatie om in dit veld bij de eerste drie te eindigen.

Nog iets anders. Ik zit dit jaar, net als Hugo van der Parre en Ides Debruyne, voor de vijfde en laatste keer in de jury van de Loep. Daarom heb ik een lijstje gemaakt van alle nominaties van de afgelopen vijf jaar. Welk medium wint dan de prijs? Anders gezegd: wie vormen de eredivisie van de Vlaams-Nederlandse onderzoeksjournalistiek?

De volledige lijst staat in dit rapport maar de winnaar van de vijf jaar loepbeoordelingen is de NRC met maar liefst 12 nominaties.

Daarna volgen Trouw, met 8 nominaties, De Groene Amsterdammer, met 7, Nieuwsuur met 6, Zembla en Investico met vijf, De Tijd en De Standaard met 4 nominaties;

Dan volgt het rechterrijtje, om in voetbaltermen te blijven, met De Volkskrant, FtM, de VRT en Knack hebben er drie, NOS en FD met twee en dan nog Radar, De Gelderlander, De Stentor, Twentsche Courant Tubantia, EenVandaag, de Krant van West Vlaanderen, NTVG, Het Parool, radioprogramma Argos en De Morgen met één nominatie.

De volledige lijst vindt u in dit juryrapport.

	Nominaties	Aanmoedigingsprijs	
NRC	11	1	12
Trouw	6	2	8
Groene	3	4	7
Nieuwsuur	6		6
Zembla	5		5
Investico	3	2	5
De Tijd	4		4
De Standaard	2	2	4
Volkskrant , Knack,	3		3
FtM	2	1	3
VRT	2	1	3
FD, NOS	2		2
Radar, RTL, Spit, EenVandaag, Krant van Weest-Vlaanderen, Gelderlander, Stentor, Twentsche Courant ubantia	1		1
NTvG		1	1
De Morgen		1	1
Parool		1	1
Argos		1	1

Nog een laatste opmerking. Voordat we naar de winnaars gaan.

Er wordt wel eens geklaagd over de kosten. Onderzoeksjournalistiek is duur. Maar dan is het altijd goed om er op te wijzen dat dankzij een goede waakhond de democratie beter functioneert. Dit jaar heeft Booking.com 64 miljoen terugbetaald aan de overheid als gevolg van de publieke verontwaardiging die ontstond na onthulling van de bonussen van de top van het bedrijf door de hier aanwezige want genomineerde schrijvers van het boek *'De Machine'*.

Van die vierenzestig miljoen kunnen alle genomineerden van de afgelopen vijf jaar met gemak bekostigd worden en dan is er nog veel geld over.

We gaan naar de prijzen. Eerst de Aanmoedigingsprijs

ASN Aanmoedigingsprijs

Lize Geurts, publiceerde in de NRC *Een ideale plek voor mensen die niet gevonden willen worden*. Een prachtig, sfeervol verhaal over camping De Hertenwei, een oude familiecamping in de periferie van het Brabantse dorpje Lage Mierde maar nu verloederd tot een vrijplaats voor zaken die het daglicht niet kunnen verdragen: illegale huisvesting van arbeidsmigranten, wietteelt, witwassen, schimmige eigendomsconstructies, illegale bebouwing.

Remy Koens en Coen van de Ven, van Follow the Money en De Groene Amsterdammer, met een data-gedreven verhaal over *Hoe Den Haag verdween uit Nederland*. Een intelligent onderzoek naar het verdwijnen van publieke voorzieningen, de bibliotheek, de huisarts en het politiebureau uit dorpen, met name aan de rand van Nederland. Niet helemaal toevallig ook de plekken waar populistische partijen goed scoren. Knap gedaan, mooi opgeschreven en onthullend onderzoek.

Marieke Rotman, Romy van der Burgh, Esther Chavannes, Gina Lafour en Allart van der Woude van Platform Investico en De Groene Amsterdammer met *Hoe de christelijke anti-abortuslobby stilletjes meer voet aan de grond krijgt*. Een mooi onderzoek waaruit blijkt dat er achter de schermen in de anti-abortusstrijd op een slimme en onvoorstelbare manier aan subsidies wordt gekomen, een niet ongevaarlijke spijtpil illegaal wordt voorgeschreven en de tactieken internationaal afgestemd. Een grondig verhaal dat mooi is opgeschreven.

De winnaar van de Aanmoedigingsprijs 2021 is, of liever gezegd zijn: **Marieke Rotman, Romy van der Burgh, Esther Chavannes, Gina Lafour en Allart van der Woude** van Platform Investico en De Groene Amsterdammer met *Hoe de christelijke anti-abortuslobby stilletjes meer voet aan de grond krijgt*

Signalerende onderzoeksjournalistiek

Ben Meindertsma en Guido van Gorp van de NOS met de podcast *Gefixt*.

Deze twee journalisten slagen er in om in een half jaar onderzoek het onderwerp matchfixing weer helemaal op de kaart te zetten. Met minimale middelen weten ze een maximaal resultaat neer te zetten. Het gaat om een criminele wereld, niets staat op papier en niemand wil er graag over vertellen. Toch gebeurt dat in deze vijfdelige podcast, een feest om te beluisteren en ook nog nieuwsmakend.

Stijn Bronzwaer, Merijn Rengers en Joris Kooiman, met *De Machine. In de ban van Booking.com*, van uitgeverij Lebowski.

Een knap staaltje onderzoeksjournalistiek over hoe een startup uit Twente uitgroeit tot een wereldspeler in handen van Amerikaanse investeerders. Oral history op zijn best.

Ondanks het gegeven dat sommige hoofdrolspelers hun medewerking weigerden zijn deze NRC-journalisten heel dichtbij gekomen. Je voelt de sfeer in het bedrijf, je bent erbij op de megalomane bedrijfparty's en je ruikt het zweet als er keihard onderhandeld wordt over de verkoop. De permanente focus op groei heeft grote gevolgen. Met belangrijke nieuwsfeiten over de inbraak van Amerikaanse inlichtingendiensten in de systemen van het bedrijf en met het gevolg dat Booking 64 miljoen staatssteun terugbetaalde aan de overheid.

Martijn Roesingh, Stijn Fens, Hester de Boer, Nico de Fijter en Maaïke van Houten van Trouw met *De Staat van Katholiek Nederland*

Wat een mooi overzicht over de neergang van dit eens zo invloedrijke instituut. Ook al mag die neergang bekend zijn, het is toch onthullend om te lezen hoeveel parochies in financiële nood zitten, maar dat beleggingen nog enige lucht geven, hoe buitenlandse priesters hier het geloof komen verkondigen. Heel grondig onderzoek, echt monnikenwerk noemde een jurylid het.

De winnaar in de categorie Signalerende Onderzoeksjournalistiek is, liever gezegd zijn, **Stijn Bronzwaer, Merijn Rengers en Joris Kooiman** met het boek *De Machine. In de ban van Booking.com*, van uitgeverij Lebowski.

Opsporende onderzoeksjournalistiek

Frank Hendrickx en Tom Kreling van de Volkskrant met *De geheime Coronadeals van Sywert van Lienden*. Dit mag wel hét nieuws van afgelopen jaar genoemd worden. Hoe een mediapersoonlijkheid zijn publicitaire macht gebruikt om de deal er door te krijgen waarbij de Volkskrant hem al langer in de gaten hield en als eerste onthulde dat van Lienden, samen met zijn twee kompanen, daar persoonlijk miljoenen aan verdiende. En de twee journalisten volgen het dossier tot op de dag van vandaag met steeds nieuwe onthullingen. Bij één onthulling, de precieze hoogte van het bedrag, moesten de journalisten hun collega's van Follow the Money voor laten gaan. Dat noemen ze zelf een 'cruciale fout' in een verder traditioneel, sterk staaltje onderzoeksjournalistiek.

Marco de Lange en Roelof Bosma van Zembla met *Het stofspoor*.

Een klassiek Zembla-onderzoek met schokkende resultaten. Zembla onthult hoe het kan gebeuren dat al zeker tien jaar spoorwerkers worden blootgesteld aan hoge concentraties kankerverwekkend kwartsstof. De inspectie wist er van en deed niks. Langzaam dringen we dieper door in de materie totdat blijkt dat een aantal grote spelers aandelen hebben in een kwartsmijn in Noorwegen. 'En om het af te maken: het onderzoek van TNO rammelt aan diverse kanten en moet over.' Grondig, overtuigend, scherp en meeslepend verteld.

Kasper Goethals, Nikolas Vanhecke, en Roeland Termote van De Standaard en **Carola Houtekamer en Jeroen Wester** van NRC met *'Congo Hold-up'*.

Het begon allemaal weer met een datalek, deze keer uit de administratie van de BGFI-bank waarvan het Congolese filiaal in handen was van familie van de autoritaire president van Congo Joseph Kabila. Internationaal werd er door tientallen journalisten aan gewerkt, deze vijf verzorgden de onthullingen en de publicaties over corruptie in Congo en hoe Nederlandse bedrijven en een populaire Belgische rijkard hier goudgeld aan verdienden. Een boosmakend verhaal als gevolg van gedegen onderzoekswerk.

De winnaars in de categorie Opsporende onderzoeksjournalistiek zijn **Frank Hendrickx en Tom Kreling** van de Volkskrant met *De geheime Coronadeals van Sywert van Lienden*.

Controlerende Journalistiek

Esther Rosenberg, Andreas Kouwenhoven en Romy van der Poel van de NRC met *Hoe de NCTV onrechtmatig burgers in de gaten houdt*.

Een heel sterk onderzoek op een terrein waar het heel moeilijk is informatie en bronnen te vinden. Drie verslaggevers een jaar vrijgemaakt, dat is belangrijk, maar dan moet je nog de onderzoekscapaciteiten hebben om zo ver door te dringen als hier is gebeurd. Met belangrijke onthullingen en soms onthutsende resultaten over het functioneren van de NCTV als een soort derde inlichtingendienst.

Tjitske Lingsma en Minka Nijhuis in De Groene Amsterdammer met *‘Wij waren hun enige hoop. Hoe Mayday Rescue werd verraden’*.

Mayday Rescue is de organisatie achter de witte helmen, de dappere hulpverleners en registreerders in de oorlog in Syrië.

Een topprestratie van deze twee ervaren journalisten. Degelijke research, een doorwrocht onderzoek levert een artikel van internationaal niveau. Achter de schermen veroorzaakt het stuk beroering in het journalistieke wereldje maar het verhaal blijft onwankelbaar overeind. De auteurs zijn er ook nog in geslaagd om dit gelaagde verhaal boeiend en begrijpelijk op te schrijven.

Ruben Brugnera en Marieke Brugnera van Knack Magazine met *Als het goede doel ontspoord*, met medewerking van **Emmanuel Morimont, David Leloup en Thierry Denoël** van RTBF /LeVif.

Winst maken over mensen met leed. Een onthulling van formaat. Poverello, een van de belangrijkste Vlaamse charitatieve instellingen – een grote en bekende instelling, te vergelijken met het Leger des Heils - blijkt daklozen uit te knipen en uiterst sober op te vangen terwijl de organisatie schathemeltjerk is. Een rijkdom die niet bekend was en alleen maar toeneemt en die de verantwoordelijken op geen enkele manier uit kunnen leggen. Met originele onderzoeksmethodes en een goede toepassing van undercover-journalistiek. Waarom durfde de Franstalige RTBF dit onderwerp wel aan en de VRT niet?

De winnaar in de categorie Controlerende onderzoeksjournalistiek is, of liever gezegd zijn: **Ruben Brugnera, Marieke Brugnera** van Knack Magazine met *Als het goede doel ontspoord*.